

¹ Tekst en foto's Ruud en Ina Metselaar – www.comomeerinfo.nl

Middeleeuws Como – deel 2

De strijd tussen de Rusconi en de Vittani in Como

Vanaf de 13^e eeuw, toen de Italiaanse steden zich bevrijd hadden van de invloed van de keizer, ontstond er een felle rivaliteit over de controle over het stadsbestuur, tussen de facties die traditioneel werden aangeduid als Welfen en Ghibellijnen. In het begin duiden deze namen op de aanhangers van de verschillende pretendenten op de keizerskroon: het huis van Schwabe (Ghibellijnen) en het huis van Beieren (Welfen). Toen de eerstgenoemden overheersten werd de naam Welfen gebruikt voor de tegenstanders van de keizerlijke macht en dus waren ze automatisch aanhangers van de paus. In kleine steden, zoals Como, verloren deze termen al snel hun oorspronkelijke betekenis en ging het alleen om twee tegenover elkaar staande facties die zonder scrupules steun en allianties buiten de stad zochten. Overal had de tegenstelling echter belangrijke gevolgen: buiten de overheersing in de gemeentelijke instellingen (wat ook de controle over economische activiteiten betekende) ging het er altijd om een strategie van politieke allianties en van handel te definiëren. Zo hadden in Como de twee belangrijkste elkaar bestrijdende families, de Welfse Vittani en de Ghibellijnse Rusca, banden met Milanese families, respectievelijk de Torriani en de Visconti. Hiermee brachten ze veel grotere verwickelingen van de regionale politiek binnen de stad. Ook de bisschop, als hoofd van een partij en groot grondbezitter en landheer, nam deel aan deze strijd en was daarmee een belangrijk werktuig in de strijd om de hegemonie. Hierdoor maakte de verkiezing tot bisschop van een lid van één van de families dat deze de controle over de stad verkreeg.

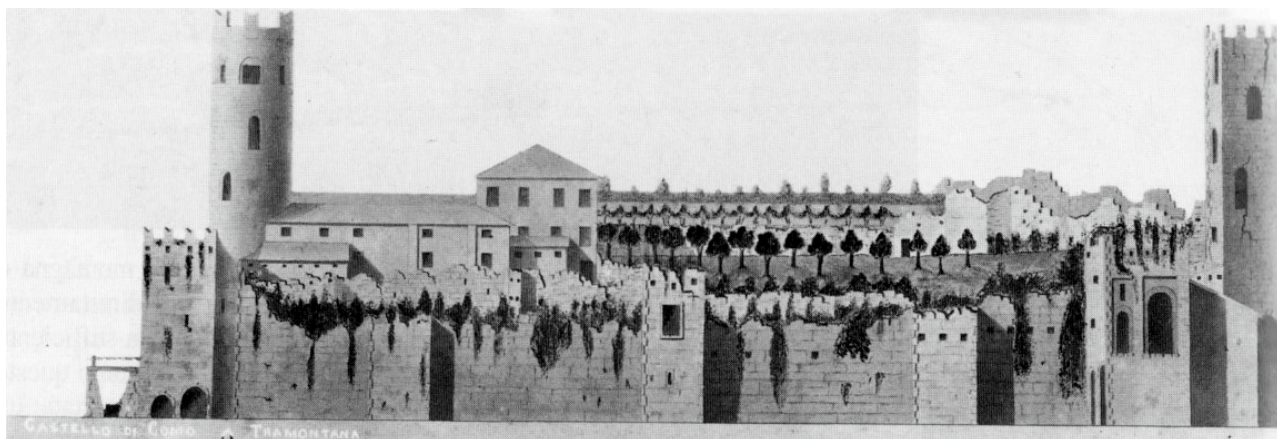
Links: Casa Vittani; boven: Palazzo Rusconi binnenplaats

¹ Verzoeken om toezending per email aan: r.metselaar@comomeerinfo.nl

Al in 1246 had de groeiende wrijving tussen de rivaliserende facties in Como geleid tot enkele geruchtmakende feiten, waaronder de gevangenneming en detentie van de abt van de San Abbondio door de Welfse factie. Maar het werkelijke begin van de burgerstrijd in Como begon in 1250 toen de Rusca (of Rusconi) probeerden de macht over de stad over te nemen en de Vittani verjoegen. Deze laatsten reageerden daarop en slaagden er in de loop van hetzelfde jaar in de Rusca weer te verdringen. Hiermee begon een periode van Welfse overheersing, waarin de Vittani zich verzekerden van de steun van de Torriani, toen heersers over Milaan.

In 1263 probeerden de Rusca het burgemeesterschap te bemachtigen: aan het hoofd van hun leger stond Simone uit Locarno, een bekend militair commandant die in 1254 het leger van keizer Frederik II had verslagen bij Gorgonzola en daarna uit Milaan was verbannen door de Torriani. De onderneming voor Como mislukte echter en Simone werd gevangen genomen. Hij bleef opgesloten in een kooi, zoals toen de gewoonte was, van 1263 tot 1276 – afgezien van een korte vluchtpoging – en werd ten slotte vrijgelaten bij een gevangenenuitruil. Met de steun van de Visconti en onder commando van Simone, slaagden de Rusca er in 1276 in terug te komen in de stad en de Vittani en Torriani te verjagen. De beslissende strijd vond plaats in het jaar daarop bij Desio, waarbij de leiders van de Welfen gevangen genomen werden en op hun beurt in kooien werden gezet in de Baradello. De bekendste van hen, Napo Torriani, stierf na 19 maanden gevangenschap. Van 1276 tot 1292 overheersten de Ghibellijnse facties, de Rusca in Como en de Visconti in Milaan. Terwijl de eersten hun macht bleven uitoefenen via de gemeentelijke instituties, proclameerden de Visconti in Milaan de Signoria. De Rusca probeerden zich los te maken van de band met de Visconti door zich te alliiëren met Willem VII van Monferrato, maar dit lukte niet. In 1292 was er een nieuwe omwenteling en kwamen de Vittani weer aan de macht tot 1302 toen er een verzoening kwam met de Rusca.

De tegenstellingen tussen de verschillende facties kwamen ook tot uiting in de gebouwen: men bouwde versterkte palazzi, die men goed kon verdedigen, ook binnen de stadsmuren en strategisch gelegen. De Rusca bouwden vlak achter de kathedraal het Castello della Torre Rotonda. Later werd dit door de Visconti nog vergroot door de bouw van de Citadel. De Vittani controleerden het gebied rond de haven.

Castello della Torre Rotonda vóór de sloop in 1811

In 1311 kwam Franchino Rusca weer in het stadsbestuur en kwam er een eind aan de commune toen hij zich zelf tot Signore benoemde, iets wat de Visconti al eerder in Milaan hadden gedaan. Franchino had grote buitenlandse belangen en sloeg zelfs zijn eigen munt. Toen in 1325 de bisschop van Como, Lambertenghi, overleed, benoemde Franchino een van zijn eigen broers als opvolger, tegen de wens van de paus, die hem daarop excommuniceerde. Hierdoor raakte hij steeds verder geïsoleerd en werd de macht van Milaan steeds sterker. Franchino nam daarom in 1330 deel aan een poging van Giovanni di Boemia om een regionale Lombardische staat te vestigen tegen de Milanezen. Dit mislukte echter en daarop probeerde hij zich te alliiëren met de Scaligeri in Verona en viel hij op hun raad Cantù aan,

dat door de Grassi werd verdedigd. Deze vielen op hun beurt Como aan maar werden verslagen door de burgers en de slaggers uit de omgeving van de San Fedele. Como raakte steeds meer bekneld toen in 1335 de door de paus benoemde bisschop Benedetto degli Asnaghi met steun van de Vittani en de Grassi de stad belegerde. Franchino, die zag dat de Visconti niets deden en de Scaligeri niets konden doen om te helpen, besloot zich terug te trekken uit het bestuur en gaf dit over aan de Visconti in ruil voor het gebied van Bellinzona. Azzone Visconti nam bezit van de stad en nam intrek in het Castello della Torre Rotonda. Het kerkelijk gezag kwam bij de bisschop Asnaghi. Hiermee eindigde de politieke autonomie van Como en begon het tijdperk van de onderwerping aan de Milanese Signoria.

Toch was hiermee de strijd binnen de stad niet geheel afgesloten. In 1402 stierf hertog Gian Galeazzo Visconti aan de pest en liet hij slechts erfgenamen achter die te jong waren om de macht over te nemen. Toen de macht van het hertogdom verzwakte, laaide onmiddellijk de oude strijd weer op. Gebruikmakend van het machtsvacuüm kwamen de Rusca, die de stad in 1335 verlaten hadden, weer terug en Franchino, kleinzoon van de bovengenoemde naamgenoot, werd Signore van Como. Hij allieerde zich met families in Bergamo, Lodi en andere Lombardijse steden in een poging de oude gebieden weer terug te krijgen.

Al in 1403 heroverde Pandolfo Malatesta, kapitein in dienst van de Visconti, de stad en op zodanig brute wijze dat de raad van Milaan en ook de jonge hertog dit afkeurde. De Vittani, die zich vernederd voelden door de overheersing, zij het slechts kort, door de Rusca, namen wraak en verwoestten de huizen van hun tegenstanders. De Rusca bezetten daarop enkele gebieden binnen Como en plunderden de bezittingen van de Vittani en eerst in 1406 sloten ze een soort wapenstilstand.

Twee jaar later slaagde Franchino Rusca er in de Citadel in te nemen en opnieuw de macht te krijgen in de stad, hoewel in de omgeving (Torno, Molina, Fino) de Vittani zich handhaafden en de hertog van Milaan trouw bleven. Zo werd het gebied van Como verdeeld en bleven er voortdurend nieuwe oorlogshandelingen en represailles.

In 1413 overleed Franchino nadat hij een wapenstilstand met de Visconti had gesloten en volgde zijn zoon Loterio hem op. Het grootste deel van het gebied was al weer in handen van het hertogdom en Loterio probeerde zich te redden door Como, het kasteel Baradello en de valleien van Lugano aan de heren van Milaan te verkopen voor de somma van 15000 goudflorijnen en nog enkele duizenden als genoegdoening.

Vanaf 1416 was Filippo Maria Visconti weer in het volle bezit van Como. Onmiddellijk reorganiseerde hij de regering, hervormde de belastingen en benoemde hij nieuwe magistraten, waarbij hij de taken gelijkelijk verdeelde over de belangrijkste aristocratische families en de middenstand, in een poging de vrede te handhaven. De stad had veel te lijden gehad en de demografische situatie was heel slecht. Al in 1409 had Franchino Rusca geprobeerd om vluchtelingen over te halen terug te keren, waarbij hij tijdelijk vrijstelling van belastingen beloofde aan ieder die zich in Como vestigde en dezelfde politiek werd nu gevolgd door Visconti, die een tienjarige vrijstelling aan alle bewoners beloofde. Aangetrokken door deze gunstige financiële regelingen immigreerden vele families naar de stad om handel te drijven en ambachten uit te oefenen.

Ruim 150 jaar familiestrijd kwam hiermee ten einde en herleefde de handel in de stad.

Bronvermelding: De belangrijkste informatie voor dit artikel vond ik in 'Como e la sua storia', Nodo libri, 1999.